

WOJCIECH ANTONI JANUSZ GLUZIŃSKI (1922–2017)

Elżbieta Gajewska-Prorok

Muzeum Narodowe we Wrocławiu

Abstract: Wojciech A.J. Gluziński, a philosopher and an outstanding Polish theoretician of museology, passed away on 26 March 2017. He was born on 31 March 1922 into an intellectual family in Lviv. He commenced studying philosophy in 1945 at the Jagiellonian University in Cracow, and continued at the Faculty of Humanities at the University & Polytechnic in Wrocław. He got an MA in philosophy in 1952, but even in 1949 he had already started working in the Old Townhouse (later the Historical Museum of the City of Wrocław), a branch of the Silesian Museum (since 1970 the National Museum) in Wrocław. He was connected with the National Museum until the end of his career. In the following years he held the posts of Head of Historical Department, Head and later Curator of the Department of History of Material Culture, and was the museum's advisor and counsellor from 1991 to 1995. He organised a dozen

permanent and temporary exhibitions during more than 40 years of working. He wrote numerous articles published in such periodicals as: "Annual of the Kłodzko Region", "Annual of Silesian Ethnography" and "Annual of Silesian Art". His long-term studies on the theory of museology resulted in a doctoral dissertation entitled *Philosophical and methodological problems of museology* written under the supervision of Prof. Kazimierz Malinowski in 1976 in the Institute of Conservation and Historic Monuments Studies at the Copernicus University in Toruń. The edited work was published in 1980 as a book entitled *Underlying museology*. Gluziński shared his opinions at numerous conferences abroad, and published articles in post-conference materials, including in "ICOFOM Study Series", "Muzeologicke Sešity" and in "Neue Museumskunde. Theorie und Praxis der Museumsarbeit".

Keywords: Wojciech Gluziński, PhD, philosopher, theoretician of museology, curator of the National Museum in Wrocław.

W dniu 26 marca 2017 r. zmarł dr Wojciech A.J. Gluziński, filozof i wybitny polski teoretyk muzeologii. W. Gluziński, jak wielu mieszkańców powojennego Wrocławia, pochodził ze Lwowa. Urodził się w tym mieście 31 marca 1922 r. jako syn dr. Józefa Gluzińskiego, profesora gimnazjum i Zofii z Konradów, urzędniczki państwowej. We Lwowie ukończył gimnazjum im. Króla Stefana Batorego i liceum im. Mikołaja Kopernika. W czasie okupacji sowieckiej, a potem niemieckiej pracował jako urzędnik biurowy. Pod koniec wojny przeniósł się z chorą matką do Nowego Targu. Studia filozoficzne rozpoczął w 1945 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i kontynuował na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W 1949 r. rozpoczął pracę w Starym Ratuszu (później Muzeum Historycznym Miasta

Wrocławia), oddziale Muzeum Śląskiego we Wrocławiu. Uczestniczył w organizowaniu tego muzeum oraz w urzędzaniu Działu Historycznego w Muzeum Śląskim (od 1970 r. Muzeum Narodowe) we Wrocławiu. Z tym muzeum pozostał związany do końca pracy zawodowej. W 1952 r. obronił magisterium i w kolejnym roku otrzymał stanowisko asystenta, a potem adiunkta w Dziale Historycznym Muzeum Śląskiego. W latach 1959–1967 był pierwszym redaktorem wydawnictwa ciągłego muzeum „Roczniki Sztuki Śląskiej”. W roku 1962 został kierownikiem Działu Historycznego w Muzeum Śląskim oraz kierownikiem Oddziału Stary Ratusz. Funkcję tę pełnił do rozwiązania działu w 1964 roku. Rok później został kierownikiem nowej komórki badawczej muzeum – Działu Historii Kultury Materialnej w Muzeum Śląskim.

W tamtym okresie głównym przedmiotem zainteresowania Działu Historycznego, a potem Działu Historii Kultury Materialnej były prace wykopaliskowe. Wojciech Gluziński kierował takimi pracami w powiecie Góra Śląska (*refugium* z XIV w.) od 1962 r., a od roku 1965 pracami wykopaliskowymi w Cichej Dolinie k. Piechowic (huta szkła z XIV w.). Z przebiegu tych prac przygotował obszerną dokumentację. Artefakty archeologiczne przechowywano przez wiele lat w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, a w 2010 r. przekazano do Działu Archeologii Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze. Od roku 1969 r. sprawował nadzór nad Oddziałem Muzeum Śląskiego – Zamkiem w Bolkowie. W roku 1970 został członkiem pierwszej Rady Naukowej Muzeum Narodowego we Wrocławiu.

Trwające wiele lat studia W. Gluzińskiego nad teorią muzealnictwa zaowocowały dysertacją doktorską pt. *Filozoficzne i metodologiczne problemy muzeologii*, obronioną w 1976 r. w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK). Promotorem pracy był prof. Kazimierz Malinowski, dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu, dziekan Wydziału Sztuk Pięknych (1964–1967) i wykładowca w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK. Prof. Kazimierz Malinowski był wieloletnim konsultantem i entuzjastą

poszukiwań i dociekań Wojciecha Gluzińskiego. Kierunki badań i zagadnienia związane z muzeologią Gluziński konsultował także m.in. z: prof. Zdzisławem Żygulskim (dawnym kolegą z lwowskiego gimnazjum) i – naukowcami wówczas w stopniu doktora nauk – Jerzym Kowalczykiem, Jerzym Świecimskim oraz Andrzejem Rottermundem, o czym świadczą zachowana korespondencja.

Dysertacja doktorska opublikowana z pewnymi skrótami w formie książki pt. *U podstaw muzeologii* w 1980 r. jest jedyną tak obszerną publikacją w języku polskim, traktującą o muzeologii teoretycznej, pomyślanej jako dziedzina filozoficzna. W Instytucie Zabytkoznawstwa UMK (dalej Instytut) była i jest lekturą obowiązkową na studiach kierunkowych. Prof. K. Malinowski jako przedstawiciel Instytutu proponował dr. Wojciechowi Gluzińskiemu stanowisko wykładowcy. Żałować należy, że z powodu śmierci profesora w końcu 1977 r. nie doszło do tego i Instytut nie pozyskał nauczyciela akademickiego z tak ogromnym doświadczeniem muzealnika i muzeologa.

W latach 1982–1990 Wojciech Gluziński sprawował funkcję kuratora Działu Historii Kultury Materialnej, a w latach 1991–1995 doradcy-konsultanta w Muzeum Narodowym we Wrocławiu.

Przez ponad 40 lat pracy zorganizował kilkanaście wystaw stałych i czasowych, często o przekrojowej tematyce, na których prezentowano bogaty materiał zabytkowy i dydaktyczny. Już wtedy koncepcje ekspozycji były zróżnicowane od strony metodologicznej. Przygotowywał się do nich niezwykle sumiennie pisząc nawet kilkudziesięciostronicowe scenariusze. Specyfika pracy muzealnej i historyczna tematyka ekspozycji spowodowały, iż Wojciech Gluziński przyswoił sobie warsztat pracy historyka. Artykuły i opracowania naukowe (ok. 20 pozycji), które powstawały od lat 50. do 70. XX w. dotyczyły głównie zagadnień historii i kultury materialnej Dolnego Śląska. Publikował w periodykach: „Rocznik Ziemi Kłodzkiej”, „Rocznik Etnografii Śląskiej”, „Roczniki Sztuki Śląskiej”. Dobra znajomość języka niemieckiego pozwoliła mu na korzystanie z naukowej literatury niemieckiej odnoszącej się do tego obszaru i przekazywanie jej polskim odbiorcom. Przygotowywał także studia historyczno-architektoniczne dla instytucji: PP PKZ i Miastoprojekt. Pisał słuchowiska radiowe i krótkie teksty do gazet popularyzujące historię i życie Dolnego Śląska w dawnych wiekach, aranżował widowiska. Piękny i precyzyjny język tych wypowiedzi świadczył o dużych umiejętnościach literackich ich autora. Wojciech Gluziński swoje emocje i sposób przeżywania świata utrwalał w poezji.

Wieloletnia praktyka muzealna była asumptem do rozważań filozoficzno-historycznych na temat istoty muzeum, sposobu jego funkcjonowania i odbioru społecznego. Myśli te zostały zebrane w pracy doktorskiej. Prace teoretyczne W. Gluzińskiego wzbudziły duże zainteresowanie muzeologów czeskich, zwłaszcza w tzw. Brneńskiej Szkole Muzeologii w Brnie, gdzie wiodącą rolę odgrywał teoretyk muzealnictwa dr Zbyněk Z. Stránský (1926–2016). Planowane wydanie *U podstaw muzeologii* w języku czeskim z powodu braku środków nie ukazało się. Wojciech Gluziński prezentował swoje poglądy na licznych konferencjach zagranicznych i publikował artykuły w materiałach pokonferencyjnych. Był znany głównie poza Polską, ceniony przez muzeologów w: Czechach, Niemczech,

Szwecji i Anglii. Zapraszano go na sympozja i konferencje muzeologiczne w Czechach i Niemczech oraz konferencje muzeologiczne ICOFOM (International Committee for Museology). W latach 1983–1991 publikował artykuły z konferencji w „ICOFOM Study Series”. Zamieszczał także swoje prace w innych zagranicznych periodykach: wydawanym w Brnie „Muzeologické Sešity” oraz w „Neue Museumskunde. Theorie und Praxis der Museumsarbeit” wydawanym w Berlinie.

Pamiętam, że gdy przygotowywałam się w 1983 r. do egzaminu z muzeologii, lektura książki W. Gluzińskiego była trudna, a o jej autorze nic nie wiedziałam. Po kilku latach, jako młody pracownik Działu Rzemiosł w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, z wielkim zdziwieniem odkryłam, że w pobliskim gabinecie pracuje dr Wojciech Gluziński, kurator Działu Kultury Materialnej. Spotykałam Go także

często w czytelni Gabinetu Śląsko-Lużyckiego – oddziału Biblioteki Uniwersyteckiej – który mieścił się we wspianym, poklasztornym budynku przy kościele NMP na Piasku. Pracował jeszcze na emeryturze jako konsultant muzeum, i dzięki temu mogłam wielokrotnie korzystać z jego porad dotyczących zagadnień historii szklarstwa na Śląsku, którymi się zajmuję. Dzielił się swą wiedzą także z młodszymi kolegami Działu Kultury Materialnej, którym miał wiele do przekazania. Zachowałam we wdzięcznej pamięci dr. Wojciecha Gluzińskiego jako – w naszej pracy muzealnej – niezwykle skromnego i życzliwego starszego kolegę. Jego znaczący dorobek muzealny i naukowy miałam okazję poznać dopiero teraz, przygotowując niniejszy artykuł. Korzystałam z materiałów archiwalnych przekazanych przez Wojciecha Gluzińskiego do Gabinetu Dokumentów Narodowego we Wrocławiu oraz z archiwum muzealnego.

Publikacje Wojciecha Gluzińskiego – wybór

- *Stary Ratusz we Wrocławiu. Przewodnik*, J. Piątek (współautor), Muzeum Śląskie we Wrocławiu, Wrocław wyd. I 1950, wyd. II 1951.
- *Wrocław średniowieczny. Miasto i ustrój do początku XV wieku*, Muzeum Śląskie we Wrocławiu, Wrocław 1952.
- Recenzja – W. Sarnowska, *Śląsk starożytny i wczesnośredniowieczny*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1955, s. 2.
- *Rola i zadania muzeów regionalnych na Dolnym Śląsku*, L. Itmann (współautor), „Rocznik Ziemi Kłodzkiej” 1959, t. III, s. 213-231.
- *Zarys dziejów górnictwa i hutnictwa metali na Kłodczyźnie (XIV-XVII w.)*, „Rocznik Ziemi Kłodzkiej” 1959-1960, t. 4-5, s. 93-149.
- *Etnografia-Historia-Muzeum*, „Roczniki Etnografii Śląskiej” 1961, t. 1, s. 107-117.
- *Biskup Tomasz II*, w: *Ludzie dawnego Wrocławia*, praca zbiorowa, Wrocław 1962, t. II, seria II, s. 32-42.
- *Problemy współczesnego muzealnictwa*, „Roczniki Etnografii Śląskiej” 1963, t. 2, s. 178-230.
- *Prehistoria almarii Paszkowicza*, „Roczniki Sztuki Śląskiej” 1965, t. 3, s. 129-146.
- *Odkopuje się średniowieczną hutę szkła pod Piechowicami*, „Rocznik Jeleniogórski” 1965, t. 3, s. 9-21.
- *Badania wykopaliskowe na terenie średniowiecznej huty szkła w Piechowicach*, „Szkło i Ceramika” 1966, t. 27, s. 245-248.
- *Wykopaliska w Chojnowie i renesansowe kafle piastowskiego zamku*, „Szkice Legnickie” 1966, t. 3, s. 153-162.
- *The problems of Museum educational activity researches*, „Monografie Muzeum Narodowego w Poznaniu” 1971, t. 6, s. 90-118.
- *Pojęcie przedmiotu muzealnego*, „Muzealnictwo” 1973, t. 21, s. 9-18.
- *U podstaw muzeologii*, PWN, Warszawa 1980.
- *Möglichkeiten und Grenzen der Musealen visuellen Information*, „Muzeologické sešity” 1981, t. 8, s. 27-46.
- *Reply to the questionnaire on the occasion of the mini-jubilee of museology*, „Muzeologické sešity” 1983.
- *Chápání pojmu muzejní předmět a počátky muzejnictví*, „Metodický list” 1984, t. 1, s. 4-16.
- *Možnosti i ograniczenia muzealnego przekazu*, „Roczniki Sztuki Śląskiej” 1984, t. 14, s. 341-350.
- *Szklarstwo śląskie od połowy XIII do połowy XVII wieku*, w: *Polskie szkło do połowy XIX wieku* Z. Kamieńska (red.), Wrocław-Warszawa-Kraków, wyd. II 1987, s. 63-79.
- *Bemerkungen zum Modell der Informationsstruktur der Objekte*, „Muzeologické sešity” 1987.
- *Der Forschungsgegenstand der Museologie und andere museologische Fragen*, „Beiträge und Mitteilungen. Museum für deutsche Geschichte” 1988, s. 39-41.
- *Muzeologia i zmienność*, „Muzeologické sešity” 1989.
- *Museum und die Werte*, „Neue Museumskunde” 1990, 33 Jg., s. 228-254.
- *Zu Fjodorows Museumslehre*, „Landesmuseum Joanneum Graz. Jahresbericht 1991”, Neue Folge 21, Graz 1992, s. 29-41.
- *Rozważania w związku z metodą historiografii muzealnictwa*, „Roczniki Sztuki Śląskiej” 1999, t. 27, s. 17-22.

Publikacje w „ICOFOM Study Series” (dalej ISS)

- *Methodology of museology and professional training (Basic papers)*, ISS 1983, No. 1, p. 24-35.
- *Remarks on papers on the subject methodology of museology and training of personnel*, ISS 1983, No. 3 Addenda, p. 2-13.
- *Comments, in Museology and Professional Training*, ISS 1983, No. 5, p. 29-31.
- *Originals versus substitutes*, ISS 1985, No. 8, p. 41-47.
- *Typology of substitutes*, ISS 1985, No. 8, p. 113-115.
- *Original and Substitutes in Museums. Comments and views on basic papers presented in ISS No. 8*, ISS 1985, No. 9, p. 33-39.
- *Museology and identity*, ISS 1985, No. 10, p. 107-114.

- *Museology and identity: comments and views*, ISS 1986, No. 11, p. 17-23.
- *Remarks on the condition of museology in the light of its relation to developmental phenomena*, ISS 1987, No. 12, p. 109-119.
- *Museology and cultural differentiation*, ISS 1988, No. 14, p. 139-145.
- *Museology in relation to changeability*, ISS 1988, No. 15, p. 93-97.
- *Forecasting - a museological tool?*, *Museology and futurology*, ISS 1989, No. 16, p. 145-151.
- *The language of exhibitions – a few theoretical remarks*, ISS 1991, No. 19, p. 51-53.

Streszczenie: W dniu 26 marca 2017 r. zmarł dr Wojciech A.J. Gluziński, filozof i wybitny polski teoretyk muzeologii. Urodził się 31 marca 1922 r. w rodzinie inteligentnej we Lwowie. Studia filozoficzne rozpoczął w 1945 r. r na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i kontynuował na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Magisterium z filozofii obronił w roku 1952, ale już wcześniej, w 1949 r. rozpoczął pracę w Starym Ratuszu (później Muzeum Historycznym Miasta Wrocławia), oddziale Muzeum Śląskiego (od 1970 r. Muzeum Narodowe) we Wrocławiu. Z wrocławskim Muzeum Narodowym pozostał związany do końca pracy zawodowej. W kolejnych latach zajmował stanowiska: kierownika Działu Historycznego, kierownika a następnie kuratora Działu Historii Kultury Materialnej, a w latach 1991–1995 doradcy-konsultanta muzeum. Przez ponad 40

lat pracy zorganizował kilkanaście wystaw stałych i czasowych. Był autorem wielu artykułów, które publikował w periodykach: „Rocznik Ziemi Kłodzkiej”, „Rocznik Etnografii Śląskiej”, „Roczniki Sztuki Śląskiej”. Wiele lat trwające studia własne nad teorią muzealnictwa zaowocowały dysertacją doktorską *Filozoficzne i metodologiczne problemy muzeologii* napisaną pod kierunkiem prof. Kazimierza Malinowskiego 1976 r. w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Praca z pewnymi skrótami została opublikowana w formie książki pt. *U podstaw muzeologii* w 1980 roku. W. Gluziński prezentował swoje poglądy na licznych konferencjach zagranicznych i publikował artykuły w materiałach konferencyjnych, np. w „ICOFOM Study Series”, „Muzeologické Sešity”, oraz w „Neue Museumskunde. Theorie und Praxis der Museumsarbeit”.

Słowa kluczowe: dr Wojciech Gluziński, filozof, teoretyk muzeologii, kustosz i kurator Muzeum Narodowego we Wrocławiu.

Elżbieta Gajewska-Prorok

Historyk sztuki, muzeolog, absolwentka Konserwatorstwa i Muzealnictwa na WSP UMK w Toruniu; kustosz Działu Szklą w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, wykładowca w ASP we Wrocławiu; zajmuje się historią, zagadnieniami technologicznymi i konserwatorskimi sztuki witrażowej na Śląsku w czasach nowożytnych, a także historią szkła śląskiego i europejskiego od XVI w. do 1945 r. i zagadnieniami sztuki złotniczej – organizatorka stałych i czasowych wystaw szkła i witraży w MNWr oraz autorka licznych artykułów o tej tematyce, m.in. katalogu i opracowania witraży w zbiorach MNWr; członkini: PKN Corpus Vitrearum (CVMA), PKNy l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre (AIHV), SHS; e-mail: elzbieta.gajewska-prorok@mnwr.art.pl

Word count: 2 328; **Tables:** –; **Figures:** –; **References:** –

Received: 07.2017; **Reviewed:** –; **Accepted:** 07.2017; **Published:** 09.2017

DOI: 10.5604/01.3001.0010.4748

Copyright ©: 2017 National Institute for Museums and Public Collections. Published by Index Copernicus Sp. z o.o. All rights reserved.

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Gajewska-Prorok E.; WOJCIECH ANTONI JANUSZ GLUZIŃSKI (1922–2017). *Muz.*, 2017(58): 292-295

Table of contents 2017: <http://muzealnictworocznik.com/resources/html/articlesList?issueId=9587>